

36 600 VIII**Vaststelling van de begrotingsstaten van het
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap (VIII) voor het jaar 2025****Nr. 14****NOTA VAN WIJZIGING**

Ontvangen 24 oktober 2024

Het voorstel van wet wordt als volgt gewijzigd:

A**Tabel 1 Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2025 (bedragen x € 1.000)**

Art	Omschrijving	Vastgestelde begroting		
		Verplichting en	Uitgaven	Ontvangsten
	Totaal	56.008.181	57.596.669	2.274.012
	Beleidsartikelen	55.588.102	57.176.590	2.273.473
01	Primair onderwijs	15.855.046	16.288.940	9.208
03	Voortgezet onderwijs	11.603.618	11.821.379	7.391
04	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	6.007.627	5.955.558	4.700
06	Hoger beroepsonderwijs	4.247.609	4.490.736	17
07	Wetenschappelijk onderwijs	7.040.673	7.074.209	16
08	Internationaal beleid	27.310	27.311	99
09	Arbeidsmarkt- en personeelsbeleid	400.235	410.735	7.000
11	Studiefinanciering	6.601.936	6.601.936	1.804.068
12	Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	71.158	71.158	1.985
13	Lesgelden	18.680	18.680	265.994
14	Cultuur	759.919	1.407.232	494
15	Media	1.276.334	1.272.025	172.400
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid	1.670.345	1.714.914	101
25	Emancipatie	7.612	21.777	0
	Niet-beleidsartikelen	420.079	420.079	539
91	Nog onverdeeld	0	0	0
95	Apparaat Kerndepartement	420.079	420.079	539

Toelichting

Algemeen

In het hoofdlijnenakkoord is een rijksbrede taakstelling op subsidies vastgesteld van € 1 miljard. Voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) bedraagt het aandeel in deze subsidietaakstelling € 75 miljoen in 2025, oplopend tot een structureel bedrag van € 361 miljoen vanaf 2029. De invulling van de subsidietaakstelling voor 2026 en verder was in de ontwerpbegroting voorlopig verwerkt op drie grote subsidiebudgetten, te weten het budget voor overige subsidies op Artikel 1, het budget voor overige subsidies op Artikel 3 en het budget voor de Regeling praktijkleren op Artikel 4. De concrete invulling van deze taakstelling vanaf 2026 wordt middels deze Nota van Wijziging verwerkt en vervangt de voorlopige verwerking. Uw Kamer wordt geïnformeerd per brief van 24 oktober 2024 parallel aan deze Nota van Wijziging over 'De invulling van het OCW-aandeel in de rijksbrede subsidietaakstelling'.

De herverdeling van de subsidietaakstelling resulteert eveneens in een aanpassing van het subsidieoverzicht van de OCW-begroting. De geactualiseerde subsidieoverzicht is als bijlage aan deze Nota van Wijziging toegevoegd. Tot slot worden in deze Nota van Wijziging de budgettaire wijzigingen met betrekking tot het Wetsvoorstel van school naar duurzaam werk verwerkt en toegelicht.

Artikelsgewijze toelichting verwerking subsidietaakstelling op de begrotingsartikelen

Art. 1 Primair onderwijs

Vanwege de voorlopige verwerking van de subsidietaakstelling in de OCW-begroting was het budget op de overige subsidies van Artikel 1 verlaagd met € 40,0 miljoen in 2026, oplopend tot € 104,5 miljoen in 2029. De concrete invulling van de subsidietaakstelling vervangt de voorlopige verwerking en bedraagt voor artikel 1 € 26,8 miljoen in 2026 en loopt op tot structureel € 91,6 miljoen vanaf 2029.

Art. 3 Voortgezet onderwijs

Vanwege de voorlopige verwerking van de subsidietaakstelling in de OCW-begroting was het budget op de overige subsidies van Artikel 3 verlaagd met € 40,0 miljoen in 2026, oplopend tot € 104,5 miljoen in 2029. De concrete invulling van de subsidietaakstelling vervangt de voorlopige verwerking en bedraagt voor artikel 3 € 53,3 miljoen in 2026 en loopt op tot structureel € 117,5 miljoen vanaf 2029.

Art. 4 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie

Vanwege de voorlopige verwerking van de subsidietaakstelling in de OCW-begroting was het budget op de Regeling praktijkleren verlaagd met € 58,0 miljoen in 2026, oplopend tot € 152,5 miljoen in 2029. De concrete

invulling van de subsidietaakstelling vervangt de voorlopige verwerking en bedraagt voor artikel 4 € 28,5 miljoen in 2026 en loopt op tot structureel € 73,7 miljoen vanaf 2029.

Art. 6 en 7 Hoger onderwijs

De invulling van de subsidietaakstelling bedraagt € 9,2 miljoen in 2026 en loopt op tot € 28,3 miljoen in 2029 voor het hoger beroepsonderwijs (Artikel 6).

De invulling van de subsidietaakstelling bedraagt € 4,7 miljoen in 2026 en loopt op tot € 8,7 miljoen in 2029 voor het wetenschappelijk onderwijs (Artikel 7).

Art. 8 Internationaal Beleid

De invulling van de subsidietaakstelling bedraagt € 0,08 miljoen in 2026 en loopt op tot € 0,2 miljoen in 2029.

Art. 14 Cultuur

De invulling van de subsidietaakstelling bedraagt € 4,0 miljoen in 2026 en loopt op tot € 10,4 miljoen in 2029.

Art. 15 Media

De invulling van de subsidietaakstelling bedraagt € 3,4 miljoen in 2026 en loopt op tot € 9,0 miljoen in 2029.

Art. 16 Onderzoek en wetenschapsbeleid

De invulling van de subsidietaakstelling bedraagt € 8,4 miljoen in 2026 en loopt op tot € 21,9 miljoen in 2029.

Art. 25 Emancipatie

De invulling van de subsidietaakstelling bedraagt € 0,06 miljoen in 2026 en loopt op tot € 0,2 miljoen in 2029.

Toelichting budgettaire wijzigingen Wetsvoorstel van school naar duurzaam werk

Art. 4 Middelbaar Beroepsonderwijs

De beoogde inwerkingtreding van het Wetsvoorstel van school naar duurzaam werk (verder te noemen: het wetsvoorstel) is verschoven van 1 augustus 2025 naar 1 januari 2026. Voor het kerstreces van dit jaar wordt het wetsvoorstel naar de Tweede Kamer gestuurd. Het kabinet wil de bestaande aanpakken voor het tegengaan van voortijdig schoolverlaten (vsv) en jeugdwerkloosheid voortzetten totdat het wetsvoorstel in werking is getreden. Zonder financiële wijzigingen zou een budgettair gat ontstaan voor de periode tussen 1 augustus 2025 en 31 december 2025. Hierdoor zouden scholen en gemeenten jongeren niet goed kunnen ondersteunen met meer schooluitval en jeugdwerkloosheid tot gevolg. Daarom is er een aantal wijzigingen in 2025 noodzakelijk.

Regionaal programma

- Voor contactscholen is voor de periode van 1 augustus 2025 tot en met 31 december 2025 € 12,7 miljoen extra budget beschikbaar. Zo kan de contactschool de maatregelen voortzetten totdat naar verwachting per 1 januari 2026 het wetsvoorstel en het nieuwe regionale programma in werking treedt.
- De contactgemeenten ontvangen voor 2025 eenmalig € 6,8 miljoen om het nieuwe regionaal programma, dat start per 1 januari 2026, voor te bereiden. Eerder was hierin voorzien doordat in 2025 het budget voor de contactgemeente al hoger begroot stond, terwijl de aanvullende taken pas per 1 augustus 2025 in zouden gaan. Met het uitstel van de beoogde inwerkingtreding naar 1 januari 2026 hebben contactgemeenten dit budget nog steeds nodig in 2025 om in deze voorbereiding te voorzien.
- Voor de coördinatie door de centrumgemeenten in de arbeidsmarktregio zou in het wetsvoorstel een specifieke uitkering plaatsvinden. Hier stond € 2,6 miljoen voor gereserveerd. Op basis van het hoofdlijnenakkoord, waarin staat dat specifieke uitkeringen worden overgeheveld naar het gemeentefonds, is besloten dit budget met een decentralisatie-uitkering te blijven verstrekken aan de centrumgemeenten. Dit wordt ook structureel aangepast in het wetsvoorstel. Deze middelen van € 2,6 miljoen per jaar worden in de Eerste Suppletoire Begroting 2025 weer structureel overgeboekt van OCW naar SZW.

Terugdraaien overboekingen in 2025 naar regionaal programma

Om samenwerking te stimuleren tussen scholen en gemeenten, wordt in het wetsvoorstel voorgesteld een deel van het budget dat hiervoor beschikbaar is toe te voegen aan het regionaal programma. Door uitstel van het wetsvoorstel vinden deze overboekingen niet per 2025, maar pas in 2026 plaats. Hierdoor moeten de overboekingen voor 2025 worden teruggedraaid. Het gaat om de volgende overboekingen:

- € 5 miljoen van het budget van de contactgemeente voor het regionaal programma naar het budget van de contactgemeente voor de Doorstroompuntfunctie;
- € 5 miljoen van het budget van de contactschool voor het regionaal programma naar de lumpsum van mbo-instellingen;
- € 2,5 miljoen van het budget van de contactgemeente voor het regionaal programma naar de decentralisatie-uitkering aan de centrumgemeente (via de SZW-begroting, per Eerste Suppletoire Begroting 2025).

Loon- en prijsbijstelling (lpo)

De huidige werkwijze is dat lpo voor de duur van het regionaal programma niet wordt toegevoegd. Dit zou leiden tot veel administratieve lasten omdat deze programma's dan jaarlijks gewijzigd moeten worden. De lpo voor contactscholen voor het regionaal programma wordt daarom toegevoegd aan de lumpsum van de mbo-instellingen. De lpo voor het regionaal programma voor contactgemeenten wordt toegevoegd aan het budget voor de Doorstroompuntfunctie (RMC's). Bij de start van een nieuwe periode vanaf 2026, wordt de toegevoegde lpo van de afgelopen

jaren alsnog aan het nieuwe regionaal programma toegevoegd zodat het budget structureel meebeweegt met het juiste prijspeil. Omdat het nieuwe regionaal programma per 2026 van start gaat, moeten eerdere lpo-overboekingen worden teruggedraaid en worden nog in 2025 verstrekt via de lumpsum aan mbo-instellingen en via de contactgemeenten voor uitvoering van de Doorstroompuntfunctie (RMC's):

- € 6,5 miljoen van het budget van de contactschool voor het regionaal programma naar de lumpsum van mbo-instellingen.
- € 4,1 miljoen van het budget van de contactgemeente voor het regionaal programma naar het budget van de contactgemeente voor de Doorstroompuntfunctie.

Tabel 2 Meerjarige doorverwerking uitgaven (bedragen x € 1.000)

Artike l	Omschrijving	Uitgaven				
		2025	2026	2027	2028	2029
1	Primair Onderwijs					
	Stand vóór nota van wijziging	16.288.9	15.982.5	16.248.9	16.166.4	16.114.0
		40	39	90	86	76
	<i>Terugdraaien subsidietaakstelling</i>		40.000	74.000	92.000	104.500
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 26.758	- 60.551	- 82.818	- 91.627
	Stand na nota van wijziging	16.288.9	15.995.7	16.262.4	16.175.6	16.126.9
		40	81	39	68	49
3	Voortgezet Onderwijs					
	Stand vóór nota van wijziging	11.821.3	11.504.2	11.524.4	11.279.9	11.184.3
		79	47	28	48	22
	<i>Terugdraaien subsidietaakstelling</i>		40.000	74.000	92.000	104.500
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 53.281	- 87.073	- 100.327	- 117.521
	Stand na nota van wijziging	11.821.3	11.490.9	11.511.3	11.271.6	11.171.3
		79	66	55	21	01
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie					
	Stand vóór nota van wijziging	5.955.55	5.911.80	5.863.11	5.760.05	5.724.10
		8	9	7	3	7
	<i>Terugdraaien subsidietaakstelling</i>	0	58.338	107.150	132.543	152.486
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 28.485	- 50.713	- 65.504	- 73.748
	<i>Uitstel wetsvoorstel van School naar Duurzaam werk</i>	0	0	0	0	0
	Stand na nota van wijziging	5.955.55	5.941.66	5.919.55	5.827.09	5.802.84
		8	2	4	2	5
6	Hoger beroepsonderwijs					
	Stand vóór nota van wijziging	4.490.73	4.235.10	3.911.59	3.786.00	3.747.67
		6	4	6	4	5
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 9.216	- 21.092	- 25.042	- 28.297
	Stand na nota van wijziging	4.490.73	4.225.88	3.890.50	3.760.96	3.719.37
		6	8	4	2	8
7	Wetenschappelijk onderwijs					
	Stand vóór nota van wijziging	7.074.20	7.032.36	6.842.34	6.773.68	6.738.85
		9	8	9	0	4
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 4.676	- 6.355	- 6.421	- 8.689
	Stand na nota van wijziging	7.074.20	7.027.69	6.835.99	6.767.25	6.730.16
		9	2	4	9	5
8	Internationaal beleid					
	Stand vóór nota van wijziging	27.311	26.367	26.260	25.841	25.850
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 75	- 138	- 171	- 196
	Stand na nota van wijziging	27.311	26.292	26.122	25.670	25.654
14	Cultuur					
	Stand vóór nota van wijziging	1.407.23	1.390.99	1.436.62	1.385.47	1.373.53
		2	0	7	2	3
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 3.970	- 7.322	- 9.083	- 10.373
	Stand na nota van wijziging	1.407.23	1.387.02	1.429.30	1.376.38	1.363.16
		2	0	5	9	0
15	Media					
	Stand vóór nota van wijziging	1.272.02	1.269.96	1.173.92	1.179.21	1.194.82
		5	9	3	4	4
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 3.445	- 6.353	- 7.882	- 9.001
	Stand na nota van wijziging	1.272.02	1.266.52	1.167.57	1.171.33	1.185.82
		5	4	0	2	3
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid					
	Stand vóór nota van wijziging	1.714.91	1.707.68	1.700.07	1.685.94	1.683.86
		4	8	7	4	3
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 8.374	- 15.446	- 19.162	- 21.883
	Stand na nota van wijziging	1.714.91	1.699.31	1.684.63	1.666.78	1.661.98
		4	4	1	2	0
25	Emancipatie					

Tabel 2 Meerjarige doorverwerking uitgaven (bedragen x € 1.000)

Artike l	Omschrijving	Uitgaven				
	Stand vóór nota van wijziging	21.777	21.737	22.409	20.158	20.158
	Subsidietaakstelling	0	- 58	- 107	- 133	- 151
	Stand na nota van wijziging	21.777	21.679	22.302	20.025	20.007

Tabel 3 Meerjarige doorverwerking verplichtingen (bedragen x € 1.000)

Artike l	Omschrijving	Verplichtingen				
		2025	2026	2027	2028	2029
1	Primair Onderwijs					
	Stand vóór nota van wijziging	15.855.0	15.940.6	16.258.3	16.179.2	16.125.8
		46	14	37	73	85
	<i>Terugdraaien subsidietaakstelling</i>		40.000	74.000	92.000	104.500
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 26.758	- 60.551	- 82.818	- 91.627
	Stand na nota van wijziging	15.855.0	15.953.8	16.271.7	16.188.4	16.138.7
		46	56	86	55	58
3	Voortgezet Onderwijs					
	Stand vóór nota van wijziging	11.603.6	11.419.1	11.430.4	11.241.2	11.169.8
		18	61	92	16	89
	<i>Terugdraaien subsidietaakstelling</i>		40.000	74.000	92.000	104.500
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 53.281	- 87.073	- 100.327	- 117.521
	Stand na nota van wijziging	11.603.6	11.405.8	11.417.4	11.232.8	11.156.8
		18	80	19	89	68
4	Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie					
	Stand vóór nota van wijziging	6.157.22	5.830.94	5.721.63	5.684.44	5.684.36
		0	8	0	8	1
	<i>Terugdraaien subsidietaakstelling</i>	0	58.338	107.150	132.543	152.486
	<i>Subsidietaakstelling</i>	- 3.954	- 40.840	- 32.162	- 71.613	- 64.538
	<i>Uitstel wetsvoorstel van School naar Duurzaam werk</i>	- 145.639	166.475	- 1.877	- 1.877	- 1.877
	Stand na nota van wijziging	6.007.62	5.848.44	5.796.61	5.745.37	5.772.30
		7	6	8	8	9
6	Hoger beroepsonderwijs					
	Stand vóór nota van wijziging	4.247.60	3.921.34	3.810.25	3.741.62	3.988.75
		9	3	1	7	1
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 9.216	- 21.092	- 25.042	- 28.297
	Stand na nota van wijziging	4.247.60	3.912.12	3.789.15	3.716.58	3.960.45
		9	7	9	5	4
7	Wetenschappelijk onderwijs					
	Stand vóór nota van wijziging	7.040.67	6.841.13	6.776.66	6.739.81	7.131.33
		3	3	2	9	4
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 4.676	- 6.355	- 6.421	- 8.689
	Stand na nota van wijziging	7.040.67	6.836.45	6.770.30	6.733.39	7.122.64
		3	7	7	8	5
8	Internationaal beleid					
	Stand vóór nota van wijziging	27.310	26.367	26.260	25.841	25.850
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 75	- 138	- 171	- 196
	Stand na nota van wijziging	27.310	26.292	26.122	25.670	25.654
14	Cultuur					
	Stand vóór nota van wijziging	759.919	717.246	759.609	758.137	782.613
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 3.970	- 7.322	- 9.083	- 10.373
	Stand na nota van wijziging	759.919	713.276	752.287	749.054	772.240
15	Media					
	Stand vóór nota van wijziging	1.276.33	1.190.50	1.178.81	1.184.39	1.194.82
		4	8	5	3	4
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 12.046	- 6.353	- 7.882	- 9.001
	Stand na nota van wijziging	1.276.33	1.178.46	1.172.46	1.176.51	1.185.82
		4	2	2	1	3
16	Onderzoek en wetenschapsbeleid					
	Stand vóór nota van wijziging	1.670.34	1.663.74	1.654.81	1.642.48	1.683.86
		5	3	0	1	3
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 8.374	- 15.446	- 19.162	- 21.883
	Stand na nota van wijziging	1.670.34	1.655.36	1.639.36	1.623.31	1.661.98
		5	9	4	9	0
25	Emancipatie					
	Stand vóór nota van wijziging	7.612	7.746	8.426	19.778	20.158
	<i>Subsidietaakstelling</i>	0	- 58	- 107	- 133	- 151

Tabel 3 Meerjarige doorverwerking verplichtingen (bedragen x € 1.000)

Artike l	Omschrijving	Verplichtingen				
	Stand na nota van wijziging	7.612	7.688	8.319	19.645	20.007

Subsidieoverzicht

De herverdeling van de subsidietaakstelling resulteert in een aanpassing van het subsidieoverzicht van de OCW-begroting. De gewijzigde subsidieoverzicht als gevolg van de herverdeling van de subsidietaakstelling is hieronder weergegeven.

Tabel 4 Subsidieoverzicht Onderwijspersoneel en Primair Onderwijs (bedragen x € 1.000)

Ar t. 1	Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgend e evaluati e (jaartal)	Einddatu m subsidie- regeling (jaartal)
	Basisvaardigheden	196.706	287.974	374.270	153.480	103.616	21.350	21.350	geen	2024	2024
	School en Omgeving	100.316	171.014	198.256	162.601	184.723	184.721	186.334	geen	nnb	2025
	Schoolmaaltijden	37.952	103.745	82.350	82.350	82.350	82.350	82.350	geen	nnb	2024
	Brugfunctionaris	0	41.909	41.909	41.909	42.594	42.594	42.594	geen	2027	2027
	Regeling onderwijsvoorzieningen voor jongeren met een handicap	31.720	34.134	35.204	35.204	35.204	35.204	35.204	geen	2024	2024 ¹
	Regeling subsidieverstrekking voor godsdienstonderwijs of levensbeschouwelijk vormingsonderwijs op openbare scholen²	15.755	19.049	19.049	18.549	0	0	0	geen	2024	2024
	Regeling Stichting Nederlands Onderwijs in het Buitenland 2019-2023	11.698	14.528	15.328	14.328	14.328	14.328	14.328	geen	2024	2027
	NGF Digitaal Onderwijs	2.166	6.584	5.200	2.750	2.750	2.750	2.750			
	NGF Open Leermateriaal	0	4.233	1.972	996	0	0	0	geen	2024	2024
	Verzuim		12.390	8.690	8.690	8.690	0	0			
	Academische ziekenhuizen en SBD's voor onderwijs aan zieke leerlingen²	7.716	9.139	9.138	9.138	9.138	9.138	9.138	2018	2024	2024
	Residentieel Onderwijs	15.200	9.000	6.000	11.000	11.500	11.500	11.500	geen	2025	2024
	Subsidieregeling andere eindtoetsen PO	6.000	8.517	8.500	8.500	8.500	8.500	8.500	2019	2024	2024
	Subsidieregeling post-initiële leergang bewegingsonderwijs	7.774	8.000	8.000	0	0	0	0	geen	2024	2024
	Gelijke Kansen Alliantie	0	7.499	7.333	7.333	7.333	7.333	7.333	geen	2028	2028
	Digitale school		7.350	7.850	7.850	7.850	7.850	7.850	geen	2025	2025
	Aanpassen lesmateriaal voor visueel gehandicapte en dyslectische leerlingen(Dedicon)	4.389	4.700	4.700	4.700	4.700	4.700	4.700	2021	2026	2024
	Landelijke Geschillencommissie	1.271	1.497	1.497	1.497	1.497	1.497	1.497	2021	2026	2023
	Ouders en Onderwijs NJI-Passend onderwijs en jeugdhulp verbinden³	1.365	1.373	1.373	1.373	1.373	1.373	1.373	2014	2024	2024
	Stichting gedragswerk	750	773	773	773	773	773	773	2015	2024	2024
	Nederlands Gebarencentrum	550	550	550	550	550	550	550	2021	2026	2024
	Nationaal Onderwijsmuseum	550	550	550	550	550	550	550	geen	nnb	2023
	Landelijk expertise netwerk Ziezon (zieke leerlingen)		160	160	160	160	160	160			

Tabel 4 Subsidieoverzicht Onderwijspersoneel en Primair Onderwijs (bedragen x € 1.000)

Ar t. 1	Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgend evaluati e (jaartal)	Einddatu m subsidie- (regeling) (jaartal)
	Overige beschikkingen op basis Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS en SLOA	24.88 3	44.05 8	26.25 7	36.84 4	39.90 9	34.33 6	31.47 4		divers	divers
	Totaal subsidie(regelingen)	466.7 61	799.7 25	864.9 09	611.1 25	568.0 88	471.5 57	470.3 08			

- 1 De regelingen/verleningen worden jaarlijks getoetst en opnieuw toegekend.
- 2 [Wettelijke grondslag op basis van de Wet op het primair onderwijs.](#)
- 3 [Vanaf 2025 loopt deze subsidie via artikel 3](#)

Tabel 5 Subsidieoverzicht Onderwijsprestaties en Voortgezet Onderwijs (bedragen x € 1.000)

Ar t. 3	Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgend e evaluati e (jaartal)	Einddatu m subsidie- (regeling) (jaartal)
	Stichting Kennisnet po, vo, mbo	35.303	26.286	28.090	21.404	12.968	12.968	12.968	2021	nmb	2024 ¹
	Subsidieregeling structureel voorkomen onnodig zittenblijven	3.236	0	0	0	0	0	0	nvt	nmb	2025
	Praktijkgerichte programma's	6.386	11.070	16.605	11.070	5.534	43	0	nvt	nmb	2028
	Regeling Heterogene brugklassen	4.800	0	0	0	0	0	0	nvt	nmb	2026
	Basisvaardigheden VO	125.876	194.552	239.286	98.126	66.246	13.650	13.650	nvt	nmb	2027
	NGF Ontwikkelkracht	3.7583	28.903	22.381	13.921	0	0	0	nvt	nmb	2028
	NGF Techkwadraat	0	5.475	44.150	45.475	46.839	0	0	nvt	ntb	ntb
	NGF Innovatieprogramma Onderwijshuisvesting	0	13.608	11.554	25.232	33.653	37.814	0	nvt	ntb	ntb
	School en Omgeving	30.227	66.743	138.181	103.864	117.895	117.895	117.280	nvt	nmb	2027
	Schoolmaaltijden	24.194	66.439	52.650	52.650	52.650	52.650	52.650	nvt	2023	2024
	Brugfunctionaris VO	0	11.520	11.520	11.520	12.163	12.163	12.163	nvt	2027	2027
	MDT: Hoofdsubsidieregeling MDT	90.000	96.200	77.962	72.954	15.300	0	0	nvt	ntb	2028
	MDT: Overige beschikkingen op basis van de kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS	2.757	22.607	3.985	2.818	1.036	66	0	divers	divers	divers
	Instellingssubsidie stichting School en Veiligheid	2.258	2.249	2.249	2.249	2.249	2.249	2.249	2022	nvt	2024
	Instellingssubsidie INGRADO	1.945	1.945	1.945	1.945	1.945	1.945	1.945	2020	nvt	2024
	Instellingssubsidie Combo/Laks	672	712	712	712	712	712	712	2021	2026	2024
	Instellingssubsidie stichting Lowan	489	513	513	513	513	513	513	2020	nvt	2024
	(Instellings)subsidie continuering en doorontwikkeling Boris (vso/pro)²	634	634	634	634	634	634	634	2021	2026	2024
	Instellingssubsidie Erkennen leerwerktrajecten vmbo (SBB)	524	521	521	521	521	521	521	2020	nvt	2024
	Subsidie activiteitenplan Stichting Platforms vmbo	1.152	1.173	1.200	1.200	1.200	1.200	1.200	2020	2024	2024
	Subsidie Platform Beta en Techniek (Tecwijzer)	500	500						2020	nvt	2024
	Voortgezet Leren (vo-raad)	2.695	3.000	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2020	2025	2025
	Steunpunt Passend onderwijs (vo-raad)	750	1.350						2022	2026	2026

Tabel 5 Subsidieoverzicht Onderwijsprestaties en Voortgezet Onderwijs (bedragen x € 1.000)

Ar t. 3	Naam subsidie(regeling) (met hyperlink naar vindplaats)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgend evaluati e (jaartal)	Einddatu m subsidie- (regeling) (jaartal)
	Regeling vrijroosteren leraren fase 2 & 3	3.000	3.000	3.000	0	0	0	0	2023	2025	2025
	Regeling verbinding po-vo		20.70 0	20.70 0	18.50 0	18.50 0	18.50 0	18.50 0	2022	nmb	2029
	Regeling doorstroom VMBO-HAVO/MBO		13.50 0	13.50 0	0	0	0	0	2023	2026	ntb
	Subsidieregeling reiskosten DAMU- leerlingen VO	200	200	200	200	200	200	200	2024	2023	2028
	Regeling techniekhavo	8.100	8.365	8.365	8.365	8.365	8.365	8.365	nvt	nmb	2028
	Regeling vakwedstrijden vmbo en mbo	758	758	758	758	758	758	758	nvt	2024	2024
	Overige beschikkingen op basis van de kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS	56.60 7	80.54 6	96.44 3	104.1 83	82.75 0	53.13 6	45.46 3	divers	divers	divers
	Totaal subsidie(regelingen)	406.8 21	683.0 69	799.6 04	601.3 14	485.1 31	338.4 82	292.2 71			

1 De regelingen/verleningen worden jaarlijks getoetst en opnieuw toegekend.

2 [Vanaf 2023](#)

[wordt dit een instellingssubsidie, nu nog verleend als projectsubsidie](#)

Tabel 6 Subsidieoverzicht Middelbaar Beroepsonderwijs (bedragen x € 1.000)

Ar t. 4	Naam subsidie(regeling)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Laatste evaluatie	Volgen de evaluat ie	Einddatu m subsidie (regeling)
									(jaartal + hyperlink naar vindplaats)	(jaartal)	(jaartal)
	Praktijkleren	264.0 64	274.0 84	242.6 21	239.9 99	223.5 70	213.0 79	231.91 0 ¹	2023	2027	2029
	Tel Mee Met Taal/basisvaardigheden volwassenen	13.99 5	14.73 4	12.93 9	13.18 9	13.18 9	13.23 5	13.235	2023	2025	N.v.t.
	Loopbaanoriëntatie	34.62 4	2.082	1.818	1.407	717	0	0	2022	2026	2027
	Doorstroom Beroepskolom	9.660	20.58 0	33.18 0	61.74 0	50.82 0	25.20 0	25.200	N.v.t.	2025	2026
	LLO Collectief Laagopgeleiden en Laaggeletterden (NGF)	3.226	4.384	683	0	0	0	0	N.v.t.	2024	2025
	Vakwedstrijden MBO	4.722	5.190	5.190	5.190	5.190	5.190	5.190	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
	Overige subsidies	20.43 4	20.78 4	25.43 2	16.34 2	15.75 8	16.46 3	15.963			
	Cyberveiligheid MBO 2022 – 2027 (projectsubsidie)	4.756	4.756	4.756	4.756	3.608	0	0	N.v.t.	2027	2027
	Digitaal Bekwaam MBO 2023 (projectsubsidie)	981	1.218	1.894	808	1.300	0	0	N.v.t.	N.v.t.	2027
	MBO projecten 2022- 2025 (subsidieregeling)	1.515	4.806	4.293	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	2025
	Nieuwe digitale generieke rekenexamens (subsidieregeling)	2.492	2.492	1.246	0	0	0	0	N.v.t.	N.v.t.	2025
	Stichting COMBO-LAKS- JOB (instellingssubsidie)	1.085	1.344	1.237	1.237	1.237	1.237	1.237	2021	2026	N.v.t.
	Totaal subsidie(regelingen)	350.7 25	341.8 38	321.8 63	337.8 67	309.2 44	273.1 67	291.4 98			

1 Het budget voor de Regeling praktijkleren wordt vanaf 2030 structureel met € 11,9 miljoen gekort. Hierdoor resteert vanaf 2030 structureel € 220,0 miljoen voor de regeling.

Tabel 7 Subsidieoverzicht Internationaal Beleid (bedragen x € 1.000)

Art Naam . 8 subsidie(regeling)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie-(regeling) (jaartal)
Stichting Ons Erfdeel	185	185	185	185	61	0	0			Geen evaluatie
Stichting Nuffic	988	1.152	1.112	1.112	1.112	1.112	1.112		2025	loopt meerjarig door
Nationaal Agentschap Erasmus+ Onderwijs & Training	4.337	4.662	4.533	4.533	4.533	4.533	4.533	2020	2024	loopt meerjarig door
Internationalisering onderwijs	1.000	1.033	1.169	1.094	1.031	998	973		2024	loopt meerjarig door
Duitsland Instituut Amsterdam	868	940	940	940	940	940	940	2020	2025	loopt meerjarig door
Netherlands house for Education and Research (Neth-ER)	667	686	687	686	686	686	686	2013	2025	loopt meerjarig door
Incidentele subsidies voor het uitwisselen van cultuur	0	0	0	0	0	0	0			Gezien aard subsidie geen evaluatie voorzien
Overige incidentele subsidies	147	587	772	692	761	808	805			Gezien aard subsidie geen evaluatie voorzien
Totaal subsidie(regelingen)	8.192	9.245	9.398	9.242	9.124	9.077	9.049			

Tabel 8 Subsidieoverzicht Erfgoed & Kunsten (bedragen x € 1.000)

Art. Naam Subsidie 14 ¹ (regeling) ²	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Laatste evaluati e	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum Subsidie (regeling)
Verbreden inzet cultuur	22.042	20.334	14.762	11.158	12.432	12.425	12.682			
Cultuurbeoefening	14.494	8.985	5.383	4.151	6.038	6.031	6.288	2022	2024	
Cultuureducatie	1.560	2.525	-	-	-	-	-	2024		2028
Toegankelijkheid, diversiteit & inclusie		1.180	613	533	533	533	533	2023		
Digitale Transitie	5.988	7.644	8.766	6.474	5.861	5.861	5.861		2024	
Internationaal cultuurbeleid (incl. HIGS)	12.111	11.403	10.031	9.783	9.233	9.233	5.931	2022	2026	2028
Programma leesbevordering	20.724	45.984	32.104	24.040	9.755	6.709	8.766		2025	
Creatieve Industrie	1.876	2.909	3.029	2.653	2.622	1.902	1.841			
Architectuur	958	1.110	1.203	922	922	922	922	2020	2025	
Subsidies projecten Ontwerp	918	1.799	1.827	1.732	1.701	981	920			
Specifiek cultuurbeleid	67.589	49.802	22.214	16.999	12.853	12.361	18.108			
Cultuurprijzen	409	691	747	747	747	747	747	2024	2025	
Oorlogskunst		-	875	875	875	875	875	2022		
Kunstaankopen	355	1.671	371	371	371	371	371	2022		
Museale strategie	7.294	4.712	3.385	1.262	1.562	1.962	1.962	2022		
Leefomgeving	280	155	135	135	135	135	135	2022	2024	
Archeologie	835	585	585	485	235	235	235	2022		
Arbeidsmarkt en ondernemerschap	35.800	24.566	7.454	7.050	6.600	6.400	7.200	2023	2025	
Incidentele subsidies cultuur	8.778	9.902	3.595	2.459	713	21	3.238			
Programma Racisme & Discriminatie	135									
Slavernijverleden	9.867	3.007	350	350	350	350	2.080			2029
Programma Publieke Ontwerp Praktijk	1.000	3.000	3.000	2.000	-	-	-		2027	2026
Subsidies projecten beleidsinnovatie Bibliotheken	2.067	842	1.007	655	655	655	655	2023		
Subsidies projecten beleidsinnovatie Letteren	180	155	-	-	-	-	-			
Vaste Boekenprijs	589	516	709	609	609	609	609	2020	2024	
Subsidies RCE	3.848	5.330	2.632	2.432	1.471	1.138	1.138			
NGF-Project CIIC	-	700	14.700	41.900	45.000	-	-			
Totaal Subsidies (regelingen)	128.190	136.462	99.472	108.965	93.366	43.768	48.466		...	...

1 Subsidies in dit overzicht zijn vaak ook onderdeel van specifieke beleidsthema's. Een overzicht van evaluaties van deze beleidsthema's zijn opgenomen in de bijlage 'Strategische Evaluatie Agenda (SEA).

2 Het merendeel van de opgenomen subsidies per beleidsthema bestaan uit incidentele subsidies aan verschillende organisaties. Deze subsidies worden via een individuele beschikking op grond van het Besluit op het specifiek cultuurbeleid (Bsc) of de Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS worden verleend. De doelstelling, aard en looptijd van deze subsidies zijn een uitwerking van de verschillende Kamerbrieven en beleidsbrieven en doelstellingen opgenomen in de begroting. Incidentele subsidies hoeven vanwege het ad-hoc-karakter en de veelal kleine bedragen niet afzonderlijk te worden geëvalueerd. Op voorhand kan niet worden aangegeven welke subsidies zullen worden aangevraagd en wat de einddatum zal zijn. Omdat daarnaast de middelen structureel op de begroting staan, wordt de einddatum in deze tabel niet ingevuld.

Tabel 9 Subsidieoverzicht Media & Creatieve Industrie (bedragen x € 1.000)

Art Naam . 15 subsidie(regeling)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie- (regeling) (jaartal)
Regeling op het Specifiek Cultuurbeleid	357	482	609	609	609	609	634	Geen ¹		2025
Project Versterking lokale journalistiek door samenwerking	4.063	4.000	3.000					Geen	2025	2025
Subsidies Persvrijheid en veiligheid	472	1.117	112	112	112	112	112	Geen	n.n.b.	2025
Werk aan Uitvoering	0	0	0	0	0	0	0	Geen	n.n.b.	
Subsidieregelingen onderzoeksjournalistiek SvdJ en FBJP	9.955	13.106	14.924	14.705	14.630	14.630	14.630	Geen	2023	2025
Regeling professionalisering lokale omroepen	13.749	16.585	15.715	14.815	2.648	1.119		Geen	2025	2026
Steunfonds lokale informatievoorziening								Geen		
Totaal subsidie(regelingen)	28.596	35.290	34.360	30.241	17.999	16.470	15.376			

1 Programma's en activiteiten die niet het karakter hebben van een subsidieregeling en zijn opgenomen onder de «Regeling op het Specifiek Cultuurbeleid» worden beschikt en verantwoord door het Ministerie van OCW op basis van de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid, Wet overige OCW-subsidies, Kaderregeling subsidies OCW, SZW en VWS en de Mediawet 2008. De verantwoording bevat een activiteitenverslag of bestuursverslag en een financieel verslag of jaarrekening die voorzien is van een accountantsverklaring. Om die reden is niets ingevuld onder «laatste evaluatie», «volgende evaluatie» en onder «einddatum subsidie (regeling)».

Tabel 10 Subsidieoverzicht Emancipatie (bedragen x € 1.000)

Art Naam . 25 subsidie(regeling)	202	202	202	202	202	202	202	202	Laatste evaluatie (jaartal + hyperlink naar vindplaats)	Volgende evaluatie (jaartal)	Einddatum subsidie- (regeling) (jaartal)
Projectsubsidies											
Begeleiding Regenboogsteden	316	316	316	316	316						2027
Aan het begin van de regenboog fase 2	175	306	297	96	218						2027
Preventie SGOG studenten/instellingen	413	413	206								2027
Overige projectsubsidies	3.775	4.299	4.684	4.203	3.819	4.328	4.310				
Totaal subsidie(regelingen)	4.680	5.334	5.503	4.615	4.354	4.328	4.310				

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
E.W.W. Bruins